

Karanlıkta Uyananların Ülkesi: Türkiye *

EMO İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Özgür Tamer'in kalıcı yaz saati uygulamasına yönelik değerlendirmeleri VOA Türkçe Servisi'nin haberine yansıdı. Uygulamanın enerji tüketimini düşürmediğine dikkat çekilen haberde, nüfusun yoğun olduğu bölgeler gözetilerek saatlerin ekonomik ve toplumsal önceliklere göre ayarlanması gerektiği vurgulandı.

Soner Kızılkaya - Oğulcan Bakiler // Bugün 21 Aralık, yılın en uzun gecesi. Türkiye'de yaşayanlarsa altı yıldır 'uzun gecelerden' şikayetçi.

2016'da getirilen kalıcı yaz saati uygulaması nedeniyle milyonlarca insan işlerine ve okullarına gitmek için gün ağarmadan yollara dökülmek zorunda kalıyor.

Bu durumdan şikayetçi olanlardan birisi de 10 yaşındaki ilkokul öğrencisi İdil Köseoğlu. Her sabah okula gitmek için 07.00'de kalkan İdil, aydınlık bir güne değil karanlığa gözünü açmasıyla ilgili, "Gece 1 gibi hissediyorum, hiç sevmiyorum. Çünkü okulda uyukluyorum" dedi.

VOA Türkçe'nin sorularını yanıtlayan anne Selvi Köseoğlu da, karanlığın uyanma güçlüğüne neden olduğunu söyleyerek, "Zaten çocuk uyku modundan çıkmıyor. Karanlığın vermiş olduğu etkiyle çocuk hala gece zannedip uyukluyor" diye konuştu. Evleri oku-

la çok yakın olmasına karşın, annesi İdil'i karanlıkta okula yalnız göndermiyor. Her gün kızını yürüyerek okula götüren Köseoğlu, "Çok ıssız oluyor o saatte. Sokak lambaları bazen yanıyor bazen yanmıyor. Çok karanlık, korkar tek başına. Ben bile korkuyorum" dedi.

Okul başarısını düşürüyor

İdil birinci dersi bitirmeye yaklaşmışken, İzmir'de saat 08.25'te henüz gün yeni doğmuş oluyor. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanları da bu durumun çocukları olumsuz etkilediğini görüşünde.

Türk PDR Derneği Proje Sekreteri ve Ege Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Elif Ulu Ercan, karanlıkta uyanmanın çocukları okula isteksiz gitmeye yönelttiğini kaydetti.

Uygulamanın okul başarısını düşürdüğünü de söyleyen Ercan, "Bir vücut ritminiz yani bir sirkadiyen ritim var. Bu noktada sabahın erken saatlerinde karanlıkta dışarıya çıkmak, ön hazırlık yapmak gerçekten çocuklar için zor oluyor. Çünkü vücut henüz uyanmamış oluyor. İlk ders saatleri çocukların dikkati dağınık oluyor, maalesef henüz vücutları tam olarak uyanmadığı için derse de çok fazla katılmıyorlar. Bu da hem çocuğun okula aidiyetini hem de yeterlilik duygusunu negatif yönde etkileyebilir" dedi.

Karanlıkta okula gitmek için yollara dökülmenin çocukların güven duygusunu zedelediğine de değinen Ercan, "Hayatımızda çocuklar için de yetişkinler için de güven çok önemli bir duygudur ve güvende hissetmek isteriz. Karanlık, güven duygusunu zedeleyen ve kişiyi rahatsız edebilen bir noktaya gelebiliyor" şeklinde konuştu.

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı 2021 yılı İzleme ve Değerlendirme Bulguları raporuna göre, 10 öğrenciden yaklaşık dördünün (yüzde 37,2) yani 6,2 milyondan fazla öğrencinin, ikili eğitim (sabahçı-öğlenci) kapsamında olması da her gün karanlıkta uyanmak zorunda olan çocukların sayısının hiç de az olmadığını gösteriyor.

Bakan Dönmez: "9,24 milyar TL tasarruf sağlandı"

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ise uygulamayı hem 9 milyar liradan fazla enerji tasarrufu sağlandığı hem de kaygı, stres ve depresyon gibi olumsuzlukların daha az yaşanacağı gerekçesiyle savunuyor. Bu iddiasını da İstanbul Teknik Üniversitesi'nce hazırlanan bir rapora dayandırıyor.

Bakan Fatih Dönmez en son TBMM Genel Kurulu'nda bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada, "İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından yürütülen bilimsel çalışmalarda, sabit saat uygulamasının hem elektrik tüketimi

hem de psikolojik ve sosyolojik etkileri analiz edildi. Nitekim her yıl da bunun takibi yapıldı. Uygulamanın başlamasından bu yana elde edilen tasarruf yaklaşık 8 milyar 35 milyon kilovat saat olup bu tasarrufun parasal karşılığı tek zamanlı tarifede 5,69 milyar TL, üç zamanlı tarife 9,24 milyar TL" açıklamasında bulundu.

Ancak uygulamanın fikir öncüsü olan "Yaz Saati Uygulaması Güneş Işınımı, Güneşlenme Süresi ve Elektrik Tüketim Verilerine Bağlı Olarak Analizi ve Modellemesi" başlığını taşıyan İTÜ raporu, defalarca talep edilmesine karşın şimdiye dek kamuoyuyla paylaşılmadı.

Çalışmayı yöneten İTÜ Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi Meteoroloji Mühendisliği Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ahmet Duran Şahin 2016 yılında Hürriyet gazetesine yaptığı açıklamada, "Her ilin son 6 yılına ait saatlik elektrik tüketimi, güneş ışınımı, güneşlenme süresi ve sıcaklık gibi verilere detaylı olarak bakıldı. Elektrik tüketiminin dışında meteorolojik, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik açıdan toplanan veri ve sonuçların analizi ve değerlendirmeleri elde edildi. Değerlendirme sonucunda, kış saati uygulamasından dolayı Türkiye'de ciddi bir enerji kaybının yaşandığı tespit edildi" demişti.

Aynı projede yer alan akademisyenlerden İTÜ Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi Koordinatörü Psikolog Cem Demirbaş da yılda iki kez yapılan saat değişikliğinin insan psikolojisini olumsuz etkilediğini savunarak, "Ortada bir mağduriyet varsa, devlet okulları biraz daha geç başlatabilir" şeklinde konuşmuştu.

"Sabit saat uygulaması tüketimi daha fazla arttırdı"

Yaz saati uygulamasında esas alınan Türkiye'nin en doğu noktası olan Iğdır'dan geçen 45 derece doğu me-

ridiyeni ile ülkenin en batı ucu arasında 76 dakikalık zaman farkı bulunuyor. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) İzmir Şube Başkanı Özgür Tamer, uygulamada esas alınan saat diliminin nüfusun yoğun olarak yaşadığı coğrafyanın saat dilimi olmadığını söyleyerek, "Bizim için optimal çözüm, coğrafyamızın ağırlığının yaşadığı bölgeye göre saatimizi ayarlamamız ya da iki saat dilimine geçmemiz olur" dedi.

İTÜ raporunu ve bakanlığın tasarruf açıklamasını bilimsel olarak tartışabilecekleri verilerin olmadığını söyleyen Tamer, sabit saat uygulamasının tüketimi daha fazla arttırdığını öne sürdü.

VOA Türkçe'ye konuşan Tamer, "En önemli veriyi bu uygulamaya ilk geçen sene elde ettik. Odamızın elde ettiği veriler yüzde 5-6 civarında daha fazla enerji tüketimi olduğunu gösteriyor. Bu, bir yılda ekonomik büyümeyle açıklanamayacak kadar büyük bir farklılık. Bu, EPDK'nın, Enerji Bakanlığının sunduğu halka açık verilerden elde edilmiştir" diye konuştu.

Tamer, nüfusun büyük çoğunluğunun ülkenin batı kısmında yaşadığına dikkat çekerek, "Oysa ki saat dilimizi biz doğuya göre ayarlıyoruz. Burada birden fazla çözüm üretmek mümkün. Ama yapılabilecek uygulamaların en kötüsündeyiz. Nüfusumuzun neredeyse hiç yaşamadığı bir saat diliminde yaşamaya mecbur bırakılıyor. Saat değişikliği uygulaması da tek doğru yol değil. Saati ülkenin nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgeye ya da ülkenin ara saat dilimine göre sabitleyebiliriz. Böylece bütün ülkeyi aslında haklı olarak şikayet ettiğimiz karanlıkta uyanma ve işe gitme gibi etkilerden kurtaracak çözüme ulaşmış oluruz. Ya da iki farklı saat dilimi de uygulanabilir. Enerji tasarrufunu sağlamak için yapmanız gereken şey

aslında son derece basit. Nüfusunuz nerede yaşıyorsa saatinizi oraya göre ayarlamamız gerekiyor. Çünkü nüfusun yaşadığı yer aynı zamanda ekonominin döndüğü ve üretimin olduğu yer. Yaşayacağınız saat dilimini daha fazla miktarda enerji tüketilen yere göre ayarlamalısınız" dedi.

Saati belirlerken tasarruf yerine ekonomik ve sosyal öncelikler

20'nci yüzyılda ortaya atılan gün ışığından daha fazla yararlanarak tasarruf yapılabileceği tezi, günümüzde aydınlatma maliyetlerinin enerji tüketiminde sanayi ve iklimlendirmenin geri planında kalmasıyla tüm dünyada geçerliliğini yitiriyor. Birçok ülke saat değişikliği uygulamasını kaldırarak sabit saate geçiyor ancak saati belirlerken öncelik, ekonomik ve sosyal faktörler oluyor.

Ekonomik olarak entegre olunan ülkelerle birarada hareket edilmesi gerektiğini söyleyen EMO İzmir Şubesi Başkanı, "Çünkü saat dilimleri aslında ortak çalışmayı da belirleyen şeylerdir. Eğer biz Avrupa ile entegre bir şekilde ekonomimizi kuruyorsak, Avrupa'daki saat değişikliklerinin uygulanıp uygulanmaması bizi doğrudan etkiler. Ama biz hem saat dilimi değişikliğinden çıkıp hem de saat dilimimizi Iğdır'a kaydırduğumuz zaman, bu sefer entegre olmak istediğimiz Avrupa'yla aramızda çok fazla saat uçurumu koymuş oluyoruz. Bu işin ekonomik tarafı açısından çok doğru olmadığını gösteriyor. Buradaki öncelikler, daha çok ekonomik" ifadelerini kullandı.

Türkiye'de sabit saat tartışmasında altı yıl geride kalırken anne Selvi Köseoğlu'nun önceliği ise kızı. Köseoğlu, "Benim için hiçbir şey çocuğumun sağlığından, uyku kalitesinden ve eğitim hayatından daha önemli değil" dedi.

*(VOA Türkçe, 21 Aralık 2022)